

Odbytová družstva a jejich role v zajištění potravinové soběstačnosti

Březen 2021

Co jednomu nemožno, všem dohromady snadno
F. C. Kappelík 1805 - 1872, zakladatel družstevního finančnictví

Historie družstevnictví

- ▶ družstevní forma podnikání, fakticky stará více než jeden a půl století, dodnes účinně pomáhá milionům lidí na celém světě i v současnosti při zlepšování jejich životních podmínek.
- ▶ významným společenským impulsem pro další vývoj bylo zrušení poddanství a roboty v “revolučním” roce 1848.
- ▶ přineslo svobodu, ale i odpovědnost pro statisíce rolníků
- ▶ logickou reakcí bylo sdružování. František Ladislav Chleborád, označovaný někdy za “prvního českého ekonoma”, inicioval v roce 1868 vznik soustavy spotřebních družstev Oul. Brzy získaly několik tisíc členů, ale došlo ke sporům, možná i prvním “tunelům” a už v roce 1875 vyhlásil Oul úpadek.

Historie družstevnictví

- ▶ v roce 1873 byl v Rakousku-Uhersku schválen zákon o výtěžkových a hospodářských společenstvech, který pak v Československu platil do roku 1954 a v Rakousku platí dodnes (po několika novelizacích)
- ▶ tato úprava zásadně napomohla rychlému rozvoji družstev v různých oblastech činnosti a prakticky ve všech regionech
- ▶ v roce 1918 bylo v Ústředním svazu sdruženo 208 konzumních družstev, 127 108 členů a 438 prodejen.

Československo 1939 - 1989

- ▶ nový zákon (25. 7. 1948), už poplatný novému režimu, stát i vládnoucí komunistická strana sice slovně a ideologicky družstevnictví podporovaly, ale zároveň nutily drobné výrobce a živnostníky do kolektivizace a také soustavně fakticky omezovaly a poškozovaly autentická družstva.
- ▶ největší deformace družstevnictví proběhly v letech 1952 - 1960
- ▶ v roce 1989 existovalo v tehdejší ČSSR celkem **1660 zemědělských družstev** s více než jedním milionem členů (při cca 15 mil. obyvatel celkem).
- ▶ koncem roku 1947 působilo v českých zemích 4 248 úvěrních družstev s 1 305 800 členy, což představovalo 16 % obyvatelstva. Během padesátých let byla postupně slučována a nakonec nuceně převedena převážně pod Českou státní spořitelnu

Družstevnictví a 21. století?

- ▶ družstva jsou autonomní asociací osob dobrovolně sdružených za účelem jejich společných ekonomických, sociálních a kulturních potřeb a aspirací, skrze jimi vlastněný a demokraticky ovládaný podnik s tím, že základními znaky družstva jsou vztahy založené na skutečné svépomoci, svéprávnosti, demokracii, rovnosti, členství a solidaritě (Deklarace družstevní identity z roku 1995)

Družstevnictví a krize, příležitost?

- ▶ Evropský parlament, schválil 2. července 2013 zprávu, která pregnantně zhodnotila vývoj a roli družstev ve světové hospodářské recesi, která začala v roce 2008. Zpráva se doslova jmenuje “o přispění družstev k překonání krize“ má číslo 2012/2321(INI)

- ▶ v období krize se družstva ukázala jako odolnější v porovnání s řadou konvenčních podniků. Družstva jsou schopna reagovat na nové potřeby a podporovat vytváření nových pracovních míst lépe než ostatní modely.
- ▶ **družstevní model řízení** je založen na společném vlastnictví, demokratické hospodářské účasti a kontrole a na organizaci a řízení ze strany členů družstev; pomáhá udržovat zakotvení v místním hospodářství, což mj. zajišťuje, že se nepřemístí, přestože jejich činnost získá mezinárodní rozměr.
- ▶ **způsob akumulace kapitálu** v družstvech je méně závislý na vývoji finančních trhů;
- ▶ **převod podniků zaměstnancům prostřednictvím vytváření družstev** a dalších forem zaměstnaneckého podílu na vlastnictví by mohl být nejlepší způsob, jak zajistit přetrvání podniků.

- ▶ obecně družstva a další podniky sociální ekonomiky, které spojují ziskovost a solidaritu
- ▶ hrají zejména v období krize významnou úlohu v evropském hospodářství tím, že vytváří kvalitní pracovní místa, posilují sociální, hospodářskou a územní soudržnost a vytváří sociální kapitál
- ▶ v jednom z usnesení k této zprávě Evropský parlament “naléhavě žádá Komisi, aby přehodnotila úlohu evropských družstevních společností a to tím, že podpoří zakládání nových družstev v celé EU”.

V pasáži adresované členským státům EU vyzývá Evropský parlament

- ▶ k odstranění jakýchkoli právních, administrativních a byrokratických překážek, které brání růstu družstev nebo je omezují
- ▶ naléhavě žádá, aby členské státy zavedly opatření k usnadnění přístupu družstev k úvěrům, zejména se zaměřením na zaměstnanecká družstva, sociální družstva, družstva řemeslníků a družstva tvořená mikropodniky
- ▶ vyzývá je, aby soustavně politicky podporovaly model družstevního podnikání a vytvořily právní prostředí nakloněné uznávání úlohy družstev a jejich řídicích organizací a rozvoji družstev

Družstevnictví v globálním měřítku

- ▶ na světě je celkem skoro miliarda družstevníků
- ▶ mezinárodní družstevní svaz sdružuje 249 členských organizací z 93 zemí světa
- ▶ výjimečně vysoký podíl členů družstev mezi obyvateli je například v Německu, Kanadě, Hondurasu, Singapuru a v Keni
- ▶ v absolutních počtech vede Indie (239 miliónů) před Čínou (180 miliónů)
- ▶ v Evropě existuje 160 tisíc družstevních podniků, jež vlastní 123 milionů jejich členů a které poskytují pracovní místa pro 5,4 milionu osob.

Současnost

- ▶ World Cooperative Monitor 2017 na základě dat z roku 2015 člení družstva podle dosahovaného obrátu do 8 sektorů:
- ▶ **pojišťovnictví 41 %**
- ▶ **zemědělství a potravinářství 30 %**
- ▶ **velko/maloobchod 19 %**
- ▶ **bankovníctví a finanční služby 6 %**
- ▶ **průmysl a utility 1 % Zdravotnictví a sociální služby 1 % Ostatní 1 %**

Současnost

- ▶ V České republice podle dat Družstevní asociace České Republiky (DAČR) ke konci roku 2017 působilo
- ▶ 1 245 družstev sdružených v sektorových družstevních svazech následovně:
 - ▶ bytová družstva 644
 - ▶ spotřební družstva 47
 - ▶ **zemědělská družstva 352**
 - ▶ výrobní družstva 202

Současnost

- ▶ Evropský parlament ve své zprávě Komisi vyzývá, aby na unijní úrovni zavedla „evropskou značku sociální ekonomiky“ pro sociální a solidární podniky, která se bude opírat o jasná kritéria založená zejména na určitém modelu rozdělování zisků, řízení a rozhodování.
- ▶ ve zprávě poslanci Komisi také vyzvali, aby v příštím víceletém finančním rámci (VFR) **pro období 2021–2027 posílila financování Evropského sociálního fondu, Evropského fondu pro regionální rozvoj a programu pro zaměstnanost a sociální inovace, s cílem podpořit sociální ekonomiku a sociální podnikání.**

Nové výzvy

- ▶ lokální řešení
- ▶ sociální a etický rozměr
- ▶ zisk přestává být jediné kritérium
- ▶ udržitelnost
- ▶ odliv kapitálu, využití domácího kapitálu
- ▶ bezpečné investice, lokální investičních potřeb by zase mohl pokrýt crowdfunding

Družstva v 21. století

- ▶ komunitní energetika
- ▶ bydlení, sociální a zdravotní oblast
- ▶ zemědělství, komodity, potraviny
- ▶ limity legislativní, zjednodušení, legislativní podpora (chybí legislativní podpora)
- ▶ finanční podpora, záruční programy, daňové zvýhodnění, dotační podpora pro členy a pro investice družstev
- ▶ odbytová a prodejní družstva, E-commerce, tento sektor roste o více než 10% ročně

Odbytová družstva a Covid 19

- ▶ obraty e-shopů 196 miliard korun, což znamená **meziroční růst 26 %**. Podíl české e-commerce na maloobchodu v ČR přesáhl 16 %, což znamená skokový růst o přibližně tři procentní body.
- ▶ Rohlík.cz TOMÁŠE ČUPRA letos podle vlastních odhadů **vyrostl obratově o 100%**. Tržby e-shopu se tak přiblížily hranici osmi miliard korun. To je již téměř polovina průměrných ročních tržeb některých menších kamenných řetězců (jak například Globus)
- ▶ **růst e-commerce v sektoru potravin +8% celkově**
- ▶ rychlý nárůst popularity letos zažíval také třeba byznys s výdejními boxy, které v době pandemie a přetížených kurýrů čím dál častěji nahrazují parcelshopy, osobní předání balíků nebo služby pošty.

Družstva a především odbytová v agrárním sektoru jsou
zatím stále nevyužitou příležitostí!

Děkuji za pozornost
Marian Jurečka